

PRESENTACIÓ DE L'ITINERARI **ARBRES**

Els arbres han estat des de sempre vinculats amb els materials artístics, ja sigui en forma de pigment (carbonet) procedent de la carbonització de les seves branques, aglutinant dels pigments en pols (resina, goma aràbiga), com a suport de dibuix (paper) o suport pictòric (fusta) en tècniques com la pintura al tremp o a l'oli, matriu de fusta de diferents procediments d'estampació com la xilografia a fibra i a contrafibra, o matèria prima de processos escultòrics i arquitectònics. La seva estructura ha donat lloc a elements arquitectònics tan fonamentals com la columna o la biga.

Per la seva verticalitat l'arbre es considera universalment com un símbol de les relacions que s'estableixen entre el cel i la terra, ja que posa en relació els tres nivells: inferior (arrels), tel·lúric o infernal, central (tronc), terrestre i superior (branques), celeste. D'altra banda, la caiguda de les fulles a la tardor i la seva renovació a la primavera, fan que l'arbre representi el caràcter cíclic de la natura: la mort i la regeneració. Com a exemple de vida inesgotable equival a immortalitat. Existeixen arbres sagrats a quasi totes les civilitzacions antigues.

L'itinerari **Arbres** està representat pels artistes Giuseppe Penone, Jean Dubuffet, Joseph Beuys, Wolfgang Tillmans, Christo Javacheff, Antoni Alcàsser i AzúaMoliné. S'han escollit aquestes manifestacions artístiques contemporànies amb l'objectiu d'oferir una mostra de la diversitat de materials, tècniques, procediments i concepcions que el tema dels arbres ha suscitat. Tenim exemples en què l'arbre s'ha fet servir com a mesura del temps i per tal de rescatar la memòria del passat, com és el cas de les obres de Giuseppe Penone; arbres monumentals enmig de la gran ciutat, com l'escultura de Dubuffet; arbres que ens reconcilien amb la natura, com les *7000 roures* de Beuys, els *Arbres Embolicats* de Christo o la *Casa Niu* d'AzúaMoliné i, per últim, exemples que presten atenció a processos vitals comuns entre persones i arbres, com el projecte *Arbres* d'Antoni Alcàsser o la *Urna Bios* d'AzúaMoliné.

Després d'un resum que comenta cadascuna de les obres seleccionades, es concreten els objectius generals i els procediments que es poden extreure de les diferents anàlisis elaborades en forma de fitxes i que són extrapolables al treball a l'aula.

MANIFESTACIONS ARTÍSTIQUES QUE CONFIGUREN L'ITINERARI

Giuseppe Penone (Garessio, Itàlia, 1947) articula la seva plàstica artística en funció dels seus vincles amb la natura. Fill de camperols, Penone va néixer a Garessio, una petita població del Piemont, on va passar la infantesa enmig de camps de conreu i boscos immensos. A la seva obra ***Alps Marítims. Continuarà creixent menys en aquest punt***, va adherir la reproducció de la seva mà en bronze al tronc d'un arbre (1968) per adonar-se, anys després, dels canvis produïts. El creixement del tronc va anar incorporant la forma de bronze en la seva pròpia estructura fins que la mà fou literalment engolida per l'arbre. El salt temporal fa visible una part de l'obra que, amb els mètodes

convencionals d'observació, hagués estat impossible d'apreciar. En *Repetir el bosc*, la segona obra comentada, Penone treballa a partir de bigues de fusta. L'arbre perd la seva forma, la seva individualitat en convertir-se en biga i és feina de l'escultor restituir la idea de vida, la seva aparença original. La primera biga tallada en forma d'arbre data de 1969, quan l'artista tenia 22 anys d'edat. En aquesta ocasió, Penone, després de comptar tots els anells concèntrics que marcaven les etapes de creixement de l'arbre ressalta, com si d'un autoretrat es tractés, el vint-i-dosè any.

L'any 1972 **Jean Dubuffet** (Le Havre, França, 1901- París, França, 1985) inaugura la seva escultura monumental *Grup de quatre arbres* enmig de la Plaça Chase Manhattan de Nova York. Els arbres d'aquest monument són blancs i mostren tot un seguit de línies negres, vorejant els diferents elements formals: troncs, branques i agrupacions de fulles. El punt de partida d'aquestes formes el van constituir uns gargots que Dubuffet va traçar sense cap intenció artística amb bolígraf vermell i blau el juliol del 1962 mentre parlava per telèfon. L'artista va equiparar aquest fet amb l'escriptura automàtica surrealista, i va començar així un període de caràcter arbitrari i irracional que deixava aflorar l'inconscient.

Des de l'any 1982 fins el 1987 **Joseph Beuys** (Krefeld, Holanda, 1921- Düsseldorf, Alemanya, 1986) va desenvolupar el seu projecte *7000 Roures*, consistent en plantar 7000 arbres al municipi de Kassel. Al costat de cada arbre es va erigir una columna basàltica de 1'20 d'alçada. Aquesta és una aportació fonamental a la idea de "plàstica social" de Beuys. Amb aquests arbres buscava millorar la qualitat de vida a la ciutat, representar l'hipertemps (cada roure viuria aproximadament 800 anys) i, per últim, volia despertar la consciència social envers el respecte i la conservació del medi ambient. Durant els últims anys de la seva vida, Beuys va manifestar públicament el seu agraïment als arbres perquè, segons ell, sofrien per nosaltres. El roure és, especialment, l'arbre còsmic de totes les llegendes nòrdiques (druidiques, cèltiques i germàniques), connecta el món terrenal amb el món celestial, indica força, espiritualitat i longevitat i es conserva bé perquè és molt resistent a la infecció i a l'atac dels paràsits. D'altra banda, la semblança dels arbres amb la creu fa que moltes vegades s'associï amb ella, com a la pintura de Caspar David Friedrich i també a l'obra de Beuys.

El fotògraf **Wolfgang Tillmans** (Remscheid, Alemanya, 1968) recorre a la imatge del bosc a l'obra *Lutz i Àlex seuen als arbres* (1992). La natura, en estat salvatge i amb tota l'exuberància que permet la fotografia, es revela com un viatge nostàlgic al passat, quan l'home vivia en simbiosi amb la natura.

Per tal de portar a terme l'obra *Arbres embolicats*, els artistes **Christo Javacheff** (Gabrovo, Bulgària, 1935) i **Jeanne-Claude de Guillebon** (Casablanca, Marroc, 1935) van fer embolicar 178 arbres del Park Berower (Riehen, Suïssa) del 13 de novembre al 13 de desembre del 1998, amb 55.000 metres quadrats del teixit que s'utilitza al Japó durant l'hivern per protegir els arbres del temps gèlid. El parc inclou gran varietat d'arbres: roures, alzines, pruneres, bedolls, freixes, castanyers, cirerers, faigs, etc. Amb les seves

intervencions, aquests artistes aconsegueixen canviar la nostra percepció de l'espai, ens conviden a contemplar-lo i admirar-ne la bellesa, sense interferir en les activitats quotidianes de la gent que viu al voltant. Sempre es tracta d'instal·lacions respectuoses amb el medi ambient. Tots els indrets han estat retornats al seu estat original i en cap cas han resultat afectades la flora o la fauna del lloc. Són partidaris de reciclar, sempre que es pugui, els materials emprats.

En la sèrie **Projecte d'arbres** (2003), l'artista **Antoni Alcàsser** (Tirig, 1963) estableix paral·lelismes entre persones i arbres. Parteix de fotografies dels seus familiars o coneguts i, posteriorment, utilitza el transfer de raport litogràfic, el *collage*, el *decollage* i, per últim, la pintura acrílica per tal de completar l'obra. Al treball comentat a la fitxa i en d'altres de la mateixa sèrie, Alcàsser vol mostrar la relació dels vells amb els nens. Els representats tenen arrels i rebrotos, com si fossin arbres. La intenció d'Alcàsser és implicar sentimentalment l'espectador i fer-li establir analogies amb els records i les experiències de la seva pròpia vida.

Per últim, cal esmentar el treball dels dissenyadors **Martín Ruiz de Azúa** (Àlaba, 1965) i **Gerard Moliné** (Barcelona, 1977). Aquests artistes comparteixen projectes de disseny experimental i conceptual. El més important per a ells és innovar sobretot en les prestacions i no tant en la forma. Els agrada reflexionar sobre certes situacions quotidianes que mostren carències, problemes o dificultats per tal d'oferir oportunitats de millora. Amb molts del seus dissenys repensen la realitat que ens envolta per propiciar una aproximació a la natura a través de les mancances i dels desigs d'un personatge urbà que enyora la vida en contacte amb la natura. Ens ofereixen la possibilitat de sentir i recuperar la sintonia amb el medi natural, com ho fan amb la seva **Casa Niu** (2005).

RECAPITULACIÓ D'OBJECTIUS GENERALS EXTRETS DE L'ITINERARI **ARBRES**

- Reflexionar sobre les relacions actuals entre l'home i la natura.
- Establir paral·lelismes i vincles entre l'ésser humà i la natura.
- Despertar la consciència social cap al respecte i la conservació de la natura.
- Millorar la qualitat de vida a la ciutat.
- Afavorir percepcions renovades del nostre entorn habitual.
- Afavorir la participació col·lectiva en la realització de l'obra.
- Valorar els elements naturals (branques, fulles) com a part constitutiva de l'obra.
- Fixar-se en els materials emprats i deixar que ens parlin.
- Considerar el caràcter temporal o efímer de l'obra.
- Descobrir la potencialitat de l'art per indagar en el temps.
- Comptar amb els esdeveniments en el temps i la seva empremta en l'obra.
- Considerar la documentació gràfica com a part integrant de la pràctica artística.
- Fer ús de la retòrica de la plàstica: metàfora, comparació, personificació, etc.

- Treure l'obra artística del seu context habitual (galeria, museu).
- Incorporar el món real (objectes, llocs) com a element artístic.
- Reflexionar sobre la integració de l'obra a l'entorn.
- Oferir múltiples lectures de l'obra a l'espectador.

RECAPITULACIÓ DE **PROCEDIMENTS** EXTRETS DE L'ITINERARI **ARBRES**

Procediments bidimensionals

- Realització de dibuixos que aportin noves maneres de veure i representar: amb la mà esquerra, amb els ulls tancats, d'un sol traç, de memòria, amb materials extrapictòrics, etc.
- Utilització de la fotografia, el *collage* i el *decollage* com a tècniques artístiques.

Procediments tridimensionals

- Creació d'un projecte d'intervenció plàstica en un espai urbà o natural.
- Realització d'una instal·lació.

Procediments àudio-visuals

- Documentació gràfica (fotografia, vídeo) del procés creatiu.

Procediments generals

- Utilització d'elements naturals com a material artístic.
- Participació dels fenòmens atmosfèrics (vent, pluja) i/o del decurs del temps en la realització de l'obra.
- Creació d'una obra durant tot un curs vinculant-la amb processos naturals (germinació de llavors, canvi d'estacions).
- Treball en equip diversificant les competències.